

CONSTITUENȚI GENETICI AI IMAGINARULUI ROMÂNESC

ENCIU Valentina, dr., conf.

(Universitatea de Stat "Alec Russo", Bălți)

Odată existentă literatura ca fapt socio-cultural, se impune și necesitatea studierii ei, adică cunoașterea și explicarea operelor literare.

În limbajul studiilor literare sînt vehiculați cu ostentație termenii „tradițional” și „modern”. Termenul *tradițional* se referă la interpretările anterioare secolului al XX-lea, interpretările *moderne* încep cu formalismul rus și, de cele mai multe ori, descind din el. Secolul XX renunță la cercetarea condiționărilor exterioare ale operei și mută accentul pe opera însăși, considerată univers autonom, suficient sieși.

Aprecierea unei opere literare se poate realiza prin formularea unei judecăți globale, bazată pe efectele lecturii, sau poate fi rezultatul unui

studiu minuțios bazat pe o metodă științifică. Astfel, în critica literară se identifică două direcții: critica impresionistă și critica științifică sau hermeneutică cu o serie de perspective: sociologică, tematistă, structuralist-semiotică, mitologic-arhetipală, stilistică, psihologică și psihanalitică etc.

Limbajul critic din ultima vreme a achiziționat termenul de *imaginar*. Poetica imaginarului nu vrea să fie o formă în plus de critică literară, ea reprezintă, dimpotrivă, o modalitate hermeneutică de a „prinde” ființa vie a literaturii. Imaginarul, privit funcțional, a preocupat mai multe domenii: filosofia, antropologia, psihologia, istoria, sociologia, estetica, știința literaturii etc. și, astfel, i s-a recunoscut implicit calitatea de a fi modalitate unică de cunoaștere a realităților ce nu pot fi percepute pe nici o altă cale.

Lui Gilbert Durand îi aparține meritul de a fi elaborat definiția devenită clasică a imaginarului, definiție formulată în studiul *Structurile antropologice ale imaginarului*: „traseu antropologic în care reprezentarea obiectului se lasă asimilată și modelată de către imperatiile pulsionale ale subiectului” [1]. Această definiție o va prelua și adopta mai târziu în studiul său *Pentru o poetică a imaginarului* Jean Burgos [2], în efortul de a elabora teoria estetică a imaginarului.

În *Structurile antropologice ale imaginarului*, Gilbert Durand demonstrează că imaginarul este o funcție general-umană și că ea înseamnă aneantizarea concretului și, în același timp, logodirea dintre macro- și micro-cosmos.

O contribuție relativ recentă la problema în cauză este studiul profesorului bucureștean Valeriu Filimon **Poetica imaginarului românesc**, în care autorul afirmă, că istoria, tradiția spirituală, frumusețile pămintului românesc apar ca linii ale unui destin literar al imaginarului, ca cea mai cuprinzătoare și esențializată sferă a esthesismului românesc. Din aceste dimensiuni poporul nostru și-a făcut propriul model al imaginarului prin împletirea idealului – a fi om de omenie – dobândit din experiențele istoriei sale cu sentimentul de dor – expresie ontologică a ființei și ființării noastre – sinteză ce definește incandescența creației resorturilor specifice umanității românești [3].

Un factor decisiv în constituirea imaginarului este, bineînțeles, cel genetic. „Cea mai națională latură a universalității eminesciene – spunea G.Călinescu – este fără îndoială folclorul [4]. Ideea certifică existența unui esthesis autohton, vivacitatea căruia este asigurată de tradiția orală. Filonul folcloric al culturii noastre a fost condiționat și de factori de natură istorică.

Predestinați a fi un popor de frontieră, românii au avut de-a lungul veacurilor *misiunea* de a ține permanent piept nenumăratelor invazii. M.Eliade afirmă în *Destinul culturii românești*: „Ca să putem înțelege destinul culturii românești, trebuie să ținem mereu seama de vitregia istoriei românilor”[5]. Neamul românesc, pentru a se slava, a fost nevoit să se închidă în propria găoace, adică să se aplece asupra propriilor tradiții spirituale, asupra creației sale orale, apărându-se de barbari și prin *viziunea creștină* asupra lumii, naturii, cosmosului.

Probabil, din același motiv la români e mai acut sentimentul baștinii, al trecutului, al valorilor spirituale, al apartenenței la neam.

Păstrarea identității naționale a fost o problemă de primă importanță, deoarece vitregia istoriei pune sub semnul pericolului energiile spirituale ale poporului, obligându-l să-și caute refugiu înăuntrul propriei existențe. Raportată la circuitul literar european și la literatura română contemporană de peste Prut, literatura română din Basarabia anilor '60-'70, așa cum a fost analizată mult timp, apare, evident, văduvită de multe calități.

Pentru a o putea aprecia la justa valoare, considerăm o stringentă necesitate de a o plasa într-un chenar imaginar funcțional, modalitate de interpretare deschizătoare de noi perspective.

Or, literatura română din Basarabia, prin creația lui Ion Druță, Gri-gore Vieru, Vladimir Beșleagă, Vasile Vasilache etc. oferă modelul imaginarii poetice autohton, care trebuie probat prin analize și validat prin rezultate.

Textele trebuie trecute prin grila unor categorii filosofice și estetice, cum ar fi: religiozitate, sacralitate, mitic, inițiatic, avînd ca suport contribuțiile teoretice esențiale ale lui Gilbert Durand și Mircea Eliade, primul oferindu-ne un studiu valoros de antropologie filosofică a imaginarii, iar istoricul religiilor o cercetare asupra arhetipologiei geto-dace. În studiul său *De la Zalmoxis la Genghis Han*, M.Eliade consideră definitorii simbolurile, imaginile, miturile, care sînt proprii vieții noastre pastorale, evenimentelor istorice și momentului fondării noastre. Aceste elemente structurante supraviețuiesc în universurile imaginare ale poporului român. În lucrările *Sacrul și profanul*, *Aspecte ale mitului*, *Inițierea în lumea modernă* ș.a., Mircea Eliade face observațiile urmărind comportamentul uman în cadrul ceremoniilor, în care existența capătă o desfășurare temporală sacră, opusă timpului profan. În scenariul ceremoniilor și riturilor sînt inserate simbolurile cu valoare divinatorie și teofanică. Practicarea lor implică o inițiere a cărei urmare este *mutația ontologică*, inițiatul devenind un altul.

În construcția noastră teoretică trebuie neapărat să ținem cont de teza esteticianului și filosofului român Lucian Blaga, conform căreia imaginarul, înțeles ca forță latentă și potentă în sfera creației, aparține unei funcții originare, fapt demonstrat în studiul *Spațiu mioritic*. Matricea stilistică, în relația cultură minoră – cultură majoră, orizont spațial al inconștientului, cosmos și cosmoide sînt repere sigure ale mediului geopsihic propriu națiunii. Ele conduc către crearea unei lumi autohtone. Lumea imaginară a literaturii române crește din propriile ei rădăcini. Forța de inaugurare a literaturii – așa cum propune criticul Mircea Martin – pornește din forța ancestrală a unui popor și a unui creator purtător al matricei stilistice.

NOTE

1. Jilbert Durand, **Structurile antropologice ale imaginarului**, București, Editura Univers, 1977, p.48.
2. Jean Burgos, **Pentru o poetică a imaginarului**, București, Editura Univers, 1988.
3. Valeriu Filimon, **Poetica imaginarului românesc**, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 1999.
4. George Călinescu, **Studii și comunicări**, Editura Tineretului, București, 1966, p. 196.
5. Mircea Eliade, **Destinul culturii românești**, revista „Basarabia”, 1992, p. 190-191.